

УДК: 378.147:355.232

Л.В. ОЛІЙНИК

МЕТОДИКА КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

***Резюме.** У статті розглянута методика констатувального експерименту навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. Визначена сутність та компоненти військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління.*

***Ключові слова:** навчання, військово-спеціальні дисципліни, військово-спеціальна компетентність, магістр військово-соціального управління.*

Постановка проблеми. Дослідження теоретико-методичних засад навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ належить до прикладних досліджень, у процесі яких здійснюється повний цикл пізнання від проблемних ситуацій, які виокремлено безпосередньо у практику (проблеми навчання військово-спеціальних дисциплін офіцерів), через абстрагування у дослідженні (виокремлення компонентів військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ), і повернення до практичної діяльності, тобто до впровадження результатів дослідження у навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади навчання, що визначають цільові, змістовні та процесуальні характеристики військово-спеціальних дисциплін взагалі і розвиток військово-спеціальної компетентності зокрема, розкриті в дослідженнях багатьох вчених (Є.Ю. Литвиновський, О.В. Торічний, В.В. Ягупов та інші) [1; 2; 3].

Методика педагогічного дослідження – це комплекс методів, поєднання яких уможливує із найбільшою вірогідністю дослідити такий складний і багатофункціональний предмет, яким виступає освітній процес [4, 78].

Мета статті: розглянути методику та організацію констатувального експерименту дослідження теоретико-методичних засад навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою констатувального етапу дослідження було дослідження сучасного стану навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) задля подальшого розроблення концепції, змісту і структури, методів і форм, моделі навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

Відповідно до логіки емпіричного дослідження, на підготовчому етапі необхідно було визначити вимоги до військово-спеціальної компетентності слухачів за спеціальністю “Військово-соціальне управління” на основі аналізу результатів рейтингово-експертної оцінки. В подальшому необхідно здійснити аналіз змісту, структури, методів форм існуючого навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ, наступним кроком є аналіз рівнів їх військово-спеціальної компетентності.

У процесі емпіричного дослідження вирішувалися такі завдання:

1. Визначити вимоги до військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ на основі аналізу результатів їх експертної оцінки досвідченими науково-педагогічними та науковими працівниками.

2. Дослідити стан навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ.

3. Дослідити стан розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ за результатами їх навчання військово-спеціальних дисциплін.

4. Окреслити можливі шляхи розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ.

Для вирішення дослідницьких завдань та перевірки висунутих гіпотез застосовувалися різноманітні методи, зокрема:

- методи збирання інформації (анкетне опитування, експертне оцінювання);
- кількісні (математичні та статистичні методи) та якісні (аналіз, синтез, порівняння)

методи опрацювання експериментальних даних; інтерпретаційні методи (визначення закономірностей, формулювання підсумків та висновків).

В основі дослідницької роботи лежить проведення серії порівняльних педагогічних експериментів. У дослідженні взяло участь 16 експертів з числа керівного, наукового та науково-педагогічного складу і 111 слухачів гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Академії внутрішніх військ МВС України, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за спеціальністю “Військово-соціальне управління”.

Констатувальний експеримент включає такі етапи:

- визначення чистоти експерименту;
- визначення сучасного стану навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління;
- розробка гіпотези дослідження.

Програма констатувального етапу дослідження подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Програма констатувального етапу експериментального дослідження

Назва етапу	Зміст експериментальної роботи
Підготовчий	аналіз наукової літератури з проблеми навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ обґрунтування поняття, структури та рівнів військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ розроблення методики дослідження військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління дослідження вимог до військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ шляхом експертної оцінки
Констатувальний	дослідження стану навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління констатація стану військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ
Результуючий	узагальнення результатів констатувального етапу експерименту, розроблення концепції, змісту, форм та методів, моделі та методики навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ

Військово-спеціальна компетентність магістрів ВСУ передбачає опанування такими сферами теоретичної та практичної діяльності, які дозволяють ефективно проводити заходи по вихованню військовослужбовців, формуванню та корегуванню соціальних та соціально-психологічних процесів у військовому колективі відповідно до завдань підрозділів (частин). Військово-спеціальна компетентність магістра ВСУ – це рівень опанування компетенціями менеджера процесами виховання та соціально-психологічного розвитку військовослужбовців. У психологічному аспекті ця компетентність розглядається як характеристика особистості офіцера, з якими які зумовлюють позитивне ставлення до військово-професійної діяльності, можливість її активного творчого здійснення, а також актуалізацію цієї можливості при суспільній та особистісній необхідності та характеризується здатністю правильно оцінювати ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим необхідне рішення, яке дозволяє досягти практичного або іншого значущого результату.

Військово-спеціальна компетентність магістра ВСУ передбачає мотиваційно-

ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний компоненти. Методика дослідження емпіричних показників військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління подана у таблиці 2. Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується професійно значимими потребами кар'єрного зростання, бажанням підвищення кваліфікації, свого статусу, престижу в здійсненні управлінських функцій щодо військово-гуманітарної діяльності; мотивами управління діяльністю магістрів військово-соціального, управління щодо морально-психологічного забезпечення у військовій частині (з'єднанні), сформованими соціальними установками та розвинутими ціннісними орієнтаціями щодо управлінської діяльності; бажанням, проявленням інтересу до діяльності у структурах виховної та соціально-психологічної роботи.

Когнітивний компонент включає знання й об'єктивні уявлення про особливості військово-професійної діяльності у процесі виховання та висування вимог до особистості магістра ВСУ. Необхідну сукупність знань можна розділити за такими напрямками: системо комплексу знань з морально-психологічного забезпечення діяльності військ. Беручи до уваги специфіку військово-професійної діяльності магістра ВСУ ці компоненти передбачають знання про її зміст, методи, форми та технологію; цілепокладання, прогнозування, діагностику та корегування діяльності всіх суб'єктів забезпечення виховного та соціально-психологічних процесів, гуманітарного розвитку та соціального захисту військовослужбовців. Іншою складовою частиною даного компоненту є здатність до оцінювання ситуації здійснення професійної діяльності.

Таблиця 2

Методика дослідження емпіричних показників військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління

Компонент	Критерій	Показники	Метод отриманих даних
Мотиваційно-ціннісний	Наявність мотивації та ціннісних орієнтацій до вивчення військово-спеціальних дисциплін.	Інтерес до набуття військово-спеціальної компетентності в процесі вивчення системо комплексу військово-спеціальних дисциплін "Морально-психологічне забезпечення операцій (бойових дій)".	Анкета "Ставлення до навчання військово-спеціальних дисциплін" Експертна оцінка.
Когнітивний	Узгодженість суб'єктивної та об'єктивної оцінки військово-спеціальних знань.	Самооцінка знань з "Морально-психологічне забезпечення операцій (бойових дій)". Знання, необхідні для обраної посади з військово-соціального управління. Успішність опанування дисципліни "Морально-психологічне забезпечення операцій (бойових дій)".	Успішність за результатами здачі іспиту з військово-спеціальних дисциплін та кваліфікаційної роботи. Експертна оцінка.
Операційно-діяльнісний	Уміння з морально-психологічного забезпечення діяльності військ.	Планувати, організувати та проводити морально-психологічне забезпечення підготовки та застосування окремої механізованої бригади, частин та з'єднань Повітряних Сил та Військово-Морських Сил в різних видах бою та миротворчих операціях, якісного виконання завдань бойової і мобілізаційної готовності військових частин (з'єднань).	Спостереження в ході військового стажування. Відгук на випускника. Експертна оцінка.
Особистісний	Морально-етичні якості. Індивідуально-психологічні якості. Професійно важливі якості.	Дотримання етичних норм; чесність; принциповість; дотримання військових традицій. Творче мислення; лідерські якості; самоконтроль; працездатність та витривалість.	Експертна оцінка. Відгук на випускника. Анкета самооцінка особистості, особливостей мислення, емоцій і волі слухачів

Операційно-діяльнісний компонент характеризується володінням способами, прийомами, вміннями щодо процесу аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння отриманої інформації; володінням військово-спеціальними уміннями і навичками організації морально-психологічного забезпечення діяльності у військовому підрозділі (частині); забезпеченням виконання рішень командира (начальника) щодо виховання військовослужбовців; керування виховною діяльністю підлеглого особового складу; плануванням та організацією заходів виховною та соціально-психологічною роботою, морально-психологічним забезпеченням в усіх видах навчально-бойової діяльності; застосуванням оптимального стилю керування виховною діяльністю військових фахівців у ситуаціях, що різко змінюються; постійне вивчення та застосування передових форм і методів виховання підлеглих у військовому підрозділі.

Особистісний компонент військово-спеціальною компетентністю є своєрідною квінтесенцією попередніх компонентів і означає, що магістр ВСУ є повністю автономним щодо військово-професійної діяльності. Особистісний компонент включає самоконтроль, гнучкість, врівноваженість, стійкість, терпеливість, надійність, твердість у реалізації управлінських функцій щодо виховної діяльності магістрів військово-соціального управління у військовому підрозділі (частині); передбачає дотримання моральних принципів при ухваленні рішень щодо здійснення процесу виховання військовослужбовців; уміння управляти діями, із яких складається виконання своїх функцій та обов'язків своїх підлеглих за будь-яких умов обстановки; здатність до корегування емоційних станів, які виникають при виконанні управлінської діяльності.

Розвиненість компонентів військово-спеціальної компетентності на етапі навчання військово-спеціальних дисциплін визначається досягненням рівнів такої компетентності. Охарактеризуємо їх.

Творчий рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності. Слухачі виявляють активний інтерес до набуття військово-спеціальної компетентності в процесі вивчення військово-спеціальних дисциплін. Знання, отримані в процесі вивчення зазначеної дисципліни вважають глибокими для здійснення управління морально-психологічного забезпечення діяльності у військовому підрозділі (частині), виявляють знання відповідності військово-спеціальних умінь, обраній конкретній посаді з питань військово-соціального управління. Слухачі виражають активно-спонукальне ставлення до аналізу, вирішення проблемних ситуацій; професійно вмотивоване ставлення до професійного становлення; творча оптимізація виховної діяльності як потреба професійного становлення; вміння вносити пропозиції до створення нових виховних проектів. Характеризується активністю суб'єкта – здатністю виходити за межі вимог ситуації; ефективною реалізацією творчого потенціалу під час моделювання проблемних ситуацій, позитивним емоційно-соціальним сприйняттям дійсності, що стимулює гнучкий перехід до творчого перетворення у діяльності.

Високий рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності. Слухачі виявляють інтерес до набуття військово-спеціальної компетентності в процесі вивчення військово-спеціальних дисциплін. Самооцінка військово-спеціальної компетентності – висока. Така самооцінка підтверджується результатами академічної успішності за військово-спеціальними дисциплінами. Слухачі вважають, що переважаючи більшість професійно важливих військово-спеціальних умінь вони набули в процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. Високий рівень передбачає активно-діяльнісний підхід до аналізу та вирішення виховних ситуацій та морально-психологічного забезпечення діяльності у військовому підрозділі (частині); подальше системне вміння аналізувати морально-психологічного забезпечення діяльності військ; застосування раніше засвоєних знань і умінь у проблемних ситуаціях. Характеризується проявом пошукової активності, яка спрямована на зміну ситуацій або ставлення до них, що дає змогу засвоювати новий досвід.

Достатній рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності. Слухачам важко остаточно визначитися з тим, чи визвали у них інтерес військово-спеціальні дисципліни, якими представлене навчання магістрів ВСУ. Знання, отримані в процесі вивчення зазначених військово-спеціальних дисциплін вважають неповними, не зорієнтованими на виконання професійних завдань, виявляють знання лише деяких військово-спеціальних умінь, які необхідні для обраної конкретної посади військово-соціального управління, за якою хотіли б працювати у майбутньому або утруднюються з визначенням значущості зазначених умінь. Самооцінка військово-спеціальної компетентності – середня. Самооцінка знань з військово-спеціальними дисциплінами не узгоджується з результатами академічної успішності за даними дисциплінами. У самооцінці розвинутих умінь з морально-психологічного забезпечення, необхідних для виконання професійно важливих ролей спостерігається дисгармонія: при переважанні умінь, сформованих частково, інші визнаються сформованими або не сформованими. Характеризується ситуативно-пошуковою активністю суб'єкта, домінуванням традиційних підходів до розв'язування ситуацій, елементами пошуку нових способів розв'язування стандартних ситуацій.

Низький рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності. Слухач не вважає військово-спеціальні дисципліни такими, які становить для них інтерес. Академічна успішність з військово-спеціальних дисциплін є низькою. Свої знання з даних військово-спеціальних дисциплін слухачі вважають фрагментарними, які не дають уявлення про специфіку майбутньої професійної діяльності, утруднюються з визначенням умінь морально-психологічного забезпечення діяльності військ, необхідних для обраної конкретної посади з військово-соціального управління, з якою пов'язують своє майбутнє або вказують їх помилкові співвідношення. Низький рівень передбачає: пасивне ставлення з епізодичною зацікавленістю до аналізу та вирішення ситуацій з організації морально-психологічного забезпечення діяльності військ; низьку адаптивно-ситуативну активність суб'єкта, що проявляється у пристосуванні та обмеженості дій конкретною ситуацією, можливістю зіставити умови ситуації та способи її розв'язування завдяки рефлексивності; формальне емоційно-соціальне сприйняття, що призводить до відчуження від пошуку способів розв'язування проблемних ситуацій.

Висновки. Отже, військово-спеціальна компетентність магістра ВСУ є його здатність використовувати професійний потенціал (систему знань умінь та навичок з морально-психологічного забезпечення діяльності військ) для створення авторської технології професійної діяльності в напрямі формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу та створення умов для його самовдосконалення та самореалізації в процесі навчально-виховної діяльності. Розглянуті компоненти військово-спеціальної компетентності взаємопов'язані між собою та дають можливість у цілому, скласти інтегративну оцінку військово-спеціальної компетентності магістра ВСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Литвиновський Є.Ю. Формування в офіцерів структури виховної роботи Збройних Сил України вмійть проектування виховного процесу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Євгеній Юрійович Литвиновський. – К., 2003. – 208 с.
2. Торічний О.В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (загальновійськові й військово-спеціальні дисципліни)” / О.В. Торічний. – К., 2013. – 38 с.
3. Ягупов В.В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / В.В. Ягупов. – К., 2002. – 26 с.

4. Сластенин В.А. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Сластенина. – М.: Изд-ий центр “Академия”, 2002. – 576 с.

Л.В. ОЛЕЙНИК. МЕТОДИКА КОНСТАТИРУЮЩЕГО ЭКСПЕРМЕНТА ОБУЧЕНИЯ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН МАГИСТРОВ ВОЕННО-СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ПРИНЦИПАХ КОМПЕТЕНТНОСНОГО ПОДХОДА

Резюме. В статье рассмотрена методика констатирующего эксперимента обучения военно-специальным дисциплинам магистров военно-социального управления. Определена сущность и компоненты военно-специальной компетентности магистров военно-социального управления

Ключевые слова: обучение, военно-специальные дисциплины, военно-специальная компетентность, магистр военного управления.

L.V. OLEINIK. THE METHODOLOGY OF MILITARY SPECIAL STUDIES ASCERTAIN CONSULTING EXPERIMENT OF MILITARY AND SOCIAL MANAGEMENT MASTERS DEGREE HOLDERS ON THE COMPETENT APPROACH BASIS

The summary. The article deals the method of ascertain experiments studies, military-special discipline masters military-social management. Defines the essence of components military-special to competency of master's military-social management.

Key words: studies, military-special discipline, military-special competency, master's military-social management.

Одержано редакцією 14.01.2014 р.